

Joan Mari TORRELADAI, *El libro negro del euskera*, Donostia (Sant Sebastià), Txartalo, 1998, 222 pàg.

Joan Mari Torreladai Nabea (Forua, 1942) és llicenciat en ciències socials per la Universitat de París i en ciències de la informació per la Universitat del País Basc i doctor en sociologia i ciències polítiques per la Universitat de Deusto. Ha treballat tant l'assaig com el periodisme. Ha estat professor de sociologia a les universitats de Deusto i del País Basc (Leioa) i és membre corresponent d'Eukaltzaindia, l'acadèmia basca.

El Libro negro del euskera recopila una sèrie de fets i dits en contra d'aquesta llengua, ordenats cronològicament. L'autor adverteix, però, que no s'hi recull «tot el que és negre de la història espanyola referent a l'èuscar». Ens fa, a més, dues advertències: la primera, que es tracta de notes soltes que ha anat

recollint de les seves lectures; l'altra, que només hi ha els textos més destacats, i que fan «referència a la llengua de manera expressa i explícita».

A la introducció l'autor ens recorda la distinció que va establir J. Urrutia en *El libro blanco del euskera* (1977), el qual distingia entre factors juridicolgals que: 1. Prohibeixen l'ús del basc; 2. En restringeixen l'ús; 3. N'ignoren l'existència i 4. En silencien qualsevol referència. A la publicació motiu de la recensió, Torrealdai pensa que els textos que corresponen al primer apartat hi deuen ser tots recollits; els del segon creu que deuen tenir una presència molt inferior; i dels dos darrers diu que hi ha una presència gairebé nul·la. No hi són recollits, d'altra banda, els plans

d'ensenyament obligatori que ignoraven la llengua i la cultura basques.

El període que abraça l'estudi comença el segle XVIII, quan s'instaura el concepte d'estat-nació, i va del 1730 fins al 1998 (és a dir, més de 250 anys). Torrealdai recorda, però, que «la política lingüística espanyola de *la lengua compañera del Imperio* havia començat bastant abans». Seguint Aracil, parteix del moment «quan la promoció expansiva de la *llengua nacional* va tenir com a contrapartida la destrucció de la resta de llengües, català, basc, gallec, bretó, occità, etc.», afirma l'autor basc.

Ens recorda, amb tot, que abans del segle XVIII la llengua basca i la comunitat euskaldun ja havien estat objecte de marginació; per exemple, les Juntes de Biscaia i els ajuntaments no admetien com a procuradors i apoderats els que no coneixien de manera suficient el castellà, tant a nivell oral com escrit.

L'estudi se centra, com hem dit, en la llengua; no recull, però, opinions («*la suma de barbaridades*») que en diversos moments de la història s'han expressat contra els bascos en general o alguns personatges en especial (el carlisme, Sabino Arana, J. A. Agirre, etc.).

Els textos són diversos per llur origen, característiques i finalitat: hi ha textos juridicolegals, i textos de governants, de polítics, de funcionaris de l'Estat, d'escriptors, de periodistes. Hi ha textos en contra del basc; d'altres, que exalten l'espanyol

en contraposició a l'èuscar; d'altres, en acabat, de burla, befa o menyspreu. N'hi ha de l'Estat espanyol i també de l'Estat francès. Sobre això, l'autor fa una observació final: tot el que s'afirma del nacionalisme espanyol es pot aplicar, fins i tot reforçat *mutatis mutandis*, a la política del nacionalisme francès.

Aquest treball ens fa pensar en els llibres publicats que estudien i recullen les accions en contra de la llengua catalana —tots, però, amb característiques diferents—, el més paradigmàtic dels quals és *La persecució política de la llengua catalana (Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta)* de Francesc Ferrer i Gironès (Edicions 62, Barcelona, 1985). L'obra d'aquest incansable lluitador en favor de la llengua catalana és la que abraça un període històric més llarg. Altres dues obres, centrades especialment en el període franquista, són *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya* de Josep Benet (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995) i *Cronologia de la repressió de la llengua i la cultura catalanes 1936-1975* de Josep M. Solé i Sabaté i Joan Villarroja (Curial, Barcelona, 1993). Ementem també *El llibre negre de Catalunya. De Felip V a l'ABC* de Josep M. Ainaud de Lasarte (Edicions La Campana, 1995, 2a. edició).

Vegem ara unes citacions del llibre motiu de la recensió, a tall de «perles»:

1730. «I que no els permeti [als alumnes] parlar en basc [*vascuence*, en el text original] sinó en castellà, i que els posin anell i els castigui com es mereixen» (clàusula estipulada entre el poble i el mestre de Beasain).

1794. «[...] porta a la conclusió que per extirpar tots els prejudicis, desenvolupar totes les veritats, tots els talents, totes les virtuts, fondre tots els ciutadans a la massa nacional, simplificar el mecanisme i facilitar el joc de la màquina política, cal identitat de llenguatge. [...] Jo crec haver establert que la unitat de l'idioma és una part integrant de la revolució» (Informe Grégoire sobre la necessitat de destruir els *patois* i d'universalitzar l'ús de la llengua francesa, Convenció Nacional).

1920. «En basc [*vascuence*, en el text original] no es pot pensar en universalitat. I el poble basc, quan s'eleva a la universalitat, ho fa en espanyol o en francès» (Miguel de Unamuno).

1937. «[...] catalans i no catalans, perquè el primer pregó que els llença Espanya des del pont d'Irun és el consell que no parlin cap altre idioma que l'espanyol [...] Ells mateixos ens haurien d'ajudar a extirpar aquesta espècie de berrugues que els surten als idiomes; aquest

càncer de la Pàtria [...]» (L. A. de Vega, «Claro romance. Idioma, dialecto y jerigonza», a *Domingo*).

1981. «Els espanyols estan començant a tenir tórrida a les autonomies i això passa per les discriminacions lingüístiques al País Basc (*en Vascongadas*, en el text original) i a Catalunya [...]; per l'ús de terminologies tendencioses» (Lorenzo López-Sancho, *ABC*).

L'autor inclou un darrer capítol, que parteix de la Llei bàsica de normalització de l'ús del basc de 1982 i del recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de l'Estat, que va comportar una Sentència del Tribunal Constitucional que anul·lava tres apartats de la Llei esmentada.

El text va acompanyat d'una detallada cronologia de fets històrics, polítics i culturals, disposada en columna marginal, que completa l'estudi.

En resum, un text —ple de citacions històriques, de la primera meitat del s. XVIII ençà— molt interessant per veure l'animadversió de gran part del pensament espanyol i francès en contra de la llengua pròpia d'Euskadi. Animadversió que, com hem vist, no distingeix segles ni períodes històrics, ni moltes vegades ideologies.

Josep PUIG I PLA